

4t ESO

Ciències socials, geografia i història

Socials

RECURSOS DIDÀCTICS
amb CDs
i eines interactives

BARCANOVA
EDITORIAL

ISBN 978-84-489-2290-0

1466508

9 788448 922900

ÍNDEX

Presentació dels diversos recursos

Els materials que presentem per a l'àrea de Ciències Socials, geografia i història de quart curs de l'Etapa de Secundària Obligatòria són els següents:

Materials bàsics

- 1** El llibre de l'alumne i el web *espaibarcanova.cat* IV
- 2** Els Recursos didàctics per al professorat VIII

Materials complementaris

Per a complementar el nostre llibre de l'alumne, us oferim altres materials del catàleg que poden ser útils per a la vostra planificació.

- 3** Llibres de lectura i altres llibres XI
- 4** El web de Barcanova XIII
- 5** El Cercle d'Educadors XIV
- 6** Llibre-resum dels continguts de l'àrea de Primària XV

Proposta didàctica

Introducció	5
Temporització indicaiva	9
Programació d'aula	13
Desenvolupament de les unitats didàctiques	15
Solucionari de les activitats didàctiques	39

El projecte per a l'àrea de Ciències Socials, geografia i història de l'Etapa de Secundària Obligatoria té, en el seu quart curs, el següent índex de continguts:

CONTINGUTS	
Unitat 1	LA FI DE L'ANTIC RÈGIM I LES REVOLUCIONS LIBERALS. L'Antic Règim. El liberalisme: unes noves idees. Què són les revolucions burgeses o liberals? Les revolucions burgeses (1789-1848). El nacionalisme. L'art en temps de revolució: neoclassicisme i romanticisme. EL RACÓ D'INTERNET. DOSSIER: Temps de guillotina.
Unitat 2	LA REVOLUCIÓ INDUSTRIAL. L'era de la indústria. Què va ser la Revolució Industrial? Canvis en la població i en l'agricultura. El naixement de la gran indústria. El capitalisme. L'augment dels intercanvis i el naixement del ferrocarril. La lluita dels obrers. EL RACÓ D'INTERNET. DOSSIER: La vida quotidiana del proletariat.
Unitat 3	DE L'ABSOLUTISME A L'ESTAT LIBERAL AL SEGLE XIX. El segle XVIII a Espanya. La crisi de l'Antic Règim a l'Estat espanyol (1808-1833). La construcció de l'Estat liberal (1833-1874). El difícil camí de la industrialització. El moviment obrer a Catalunya (1833-1874). EL RACÓ D'INTERNET. DOSSIER: Goya: el cronista d'un temps.
Unitat 4	L'ÈPOCA DE L'IMPERIALISME (1860-1918). La segona Revolució Industrial. L'imperialisme. La Primera Guerra Mundial. La Revolució Russa. El dret de vot de les dones. De l'impressionisme a les avantguardes. EL RACÓ D'INTERNET. DOSSIER: La vida a les trinxeres.
Unitat 5	DE LA RESTAURACIÓ A LA REPÚBLICA A L'ESTAT ESPANYOL (1874-1931). El règim de la Restauració. El catalanisme entre 1874 i 1898. El moviment obrer entre 1874 i 1898. La crisi de la Restauració (1898-1923). La Dictadura de Primo de Rivera. El modernisme. EL RACÓ D'INTERNET. DOSSIER: La Setmana Tràgica.
Unitat 6	EL PERÍODE D'ENTREGUERRES I LA SEGONA GUERRA MUNDIAL (1918-1945). Expansió i depressió econòmica (1918-1939). L'URSS en temps de Stalin (1921-1939). El descrèdit de la llibertat: dictadures i feixismes. La Segona Guerra Mundial (1939-1945). L'art en el temps de les crisis: surrealisme i abstracció. EL RACÓ D'INTERNET. DOSSIER: L'holocaust o shoah.
Unitat 7	REPÚBLICA, GUERRA I REVOLUCIÓ. La crisi de la Dictadura i la proclamació de la República. La República d'esquerres (1931-1933). La República en crisi (1933-1936). La Guerra Civil Espanyola. EL RACÓ D'INTERNET. DOSSIER: La repressió a la rereguarda.
Unitat 8	EL MÓN ENTRE DOS BLOCS. Un nou ordre mundial. El temps de la guerra freda. La descolonització. La <i>perestroika</i> i la fi dels blocs. Les segones avantguardes. EL RACÓ D'INTERNET. DOSSIER: La revolta juvenil dels anys seixanta.
Unitat 9	EL FRANQUISME I LA TRANSICIÓ (1939-1986). La dictadura franquista. Les característiques del franquisme. Les fases del franquisme. L'oposició al franquisme. La transició a la democràcia (1975-1986). EL RACÓ D'INTERNET. DOSSIER: La Constitució de 1978 i l'Estatut d'Autonomia de 1979.
Unitat 10	EL MÓN ACTUAL. La consolidació de la democràcia espanyola (1992-2007). Els grans reptes de la democràcia. Un nou ordre mundial. Els reptes mundials a inicis del segle XXI. EL RACÓ D'INTERNET. DOSSIER: El conflicte araboisraelià.

El web de l'alumne: www.espaibarcanova.cat

El web www.espaibarcanova.cat és una eina que pretén incorporar el treball de les TIC en la presentació dels diferents continguts curriculars.

Quan l'alumne es trobi amb un enllaç al seu llibre (normalment estan presents a El racó d'internet) el trobarà referenciat a aquest web. Des de la pantalla corresponent de www.espaibarcanova.cat se'l redireccionarà al web corresponent, garantint d'aquesta manera que les adreces recomanades pels autors dels llibres sempre estiguin operatives.

Aquest espai web adreçat a l'ús de l'alumnat és totalment independent del web de l'editorial.

COM S'ESTRUCTURA UNA UNITAT

Introducció: conté un breu text explicatiu del contingut.

Paraules clau: permeten estructurar l'aprenentatge del contingut.

Objectius de la unitat: estableix els objectius que s'han d'assolir en acabar la unitat.

El contingut de la unitat està estructurat en apartats i subapartats numerats que permeten una millor ordenació de l'estudi. Generalment cada doble pàgina presenta un contingut concret.

Apartats: van numerats i tenen un títol indicatiu.

Paraules clau: indiquen l'apartat on es defineixen per primera vegada aquests conceptes.

Mapes: serveixen d'exemple i amplien la informació.

Vocabulari: facilita la comprensió de paraules que poden presentar alguna dificultat.

Paraules en negreta: identifiquen els conceptes que cal retenir.

Recorda: reforça conceptes importants estudiats anteriorment.

Les fonts: són mapes, fotografies, gràfics, taules, dibuixos o textos que formen part del contingut.

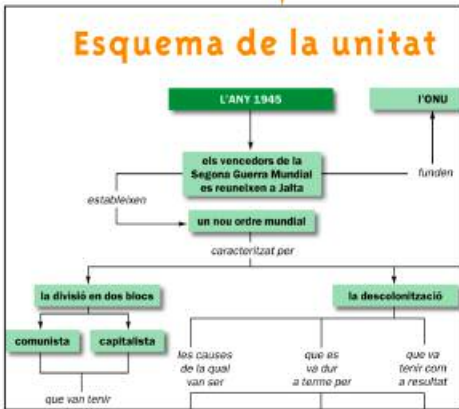
Sabies que...?: amplia el contingut de l'apartat amb curiositats sobre el tema.

Activitats: cada apartat presenta una proposta d'activitats, identificades amb el número d'unitat i el número correlatiu d'activitat.

El tancament de la unitat
s'estructura a partir de sis elements:

Esquema de la unitat:
resumeix la unitat en forma d'esquema.

El racó d'Internet:
proposa activitats que s'han de resoldre investigant per la xarxa de webs. Totes les adreces es redireccionaran al web de l'Editorial: www.espaibarcelona.cat.

Resum gràfic: resumeix de manera visual el contingut bàsic de la unitat a partir de les paraules clau.

Activitats d'avaluació:
avaluen l'assoliment del contingut de la unitat.

Activitats: estan numerades i poden ser de reforç ▲ o d'ampliació ▲▲.

Unitat 4

ACTIVITATS

El dret de vot de les dones

4.54. ▲▲ Comenta el text i la il·lustració següents des de l'òptica feminista i sufragista:

Nosaltres, els estudiants sotissignats, considerem que els resultats de la barreja de sexes en una aula poden ser prou desagradables. És molt probable que els professors se sentin coberts davant la presència de dones i que no es puguin referir a certs feus necessaris de forma explícita i clara.

La presència de dones joves com a espectadores en una sala d'operacions és una ofensa als nostres instints i sentiments naturals i està destinada a destruir els sentiments de respecte i admiració que nos hem, mentalment sa, sent cap a l'altre sexe. Aquests signes són un signe de la civilització.

Unitat 1

5 d'avaluació

- Defineix amb les teves paraules què s'entén per Antic Règim i explica'n les característiques principals.
- Quins d'aquests tres són propis del liberalisme?
 a) L'absolutisme polític.
 b) La separació dels poders executiu, legislatiu i judicial.
 c) La concentració del poder legislatiu i judicial en les mateixes persones.
 d) La sobirania de la nació.
 e) La sobirania nacional.
 f) El dret de propietat.
 g) Els drets de l'home.
- Llegeix el text, identifica-hi els trets del liberalisme i digues què t'hi oposava el poder absolut.

4.56. ▲▲ Observa la pintura de V. d'Auxerre-sur-Oise i fes les activitats següents:

Dossier: tracta sobre algun aspecte d'interès relacionat amb el contingut de la unitat.

Dossier Unitat 8

La revolta juvenil dels anys seixanta

El moviment juvenil dels anys seixanta és un fenomen social i polític que va sorgir a finals dels anys cinquanta i principis dels anys seixanta. Es caracteritza per la seva actitud d'oposició a l'establiment i a les normes socials i polítiques de l'època.

El moviment juvenil, però, va evolucionar a través dels anys i va adoptar diferents formes i característiques. En alguns casos, va donar lloc a revoltes i moviments socials importants.

El moviment juvenil dels anys seixanta va sorgir a finals dels anys cinquanta i principis dels anys seixanta. Es caracteritza per la seva actitud d'oposició a l'establiment i a les normes socials i polítiques de l'època.

El moviment juvenil, però, va evolucionar a través dels anys i va adoptar diferents formes i característiques. En alguns casos, va donar lloc a revoltes i moviments socials importants.

L'accés als recursos didàctics que posem al vostre abast es pot fer de manera diversa: editats en paper, en format de CD i des de la pàgina web dintre de l'apartat del Cercle d'Educadors.

També teniu disponible una **carpeta arxivador**, amb anelles, que us permetrà mantenir en ordre tot el material que us oferim, a més del vostre propi.

Els CDs que acompanyen la Proposta Didàctica van protegits dintre d'una funda de plàstic que es pot guardar a la carpeta arxivador.

Els recursos que us oferim per a un millor aprofitament del nostre llibre a l'aula, són:

PROPOSTA DIDÀCTICA

- Introducció
- Temporització indicativa
- Programació d'aula
- Orientacions i desenvolupament de les unitats didàctiques
- Solucionari de les activitats

RECURSOS D'AULA

- **Recursos interactius**
  - Selecció d'imatges projectables del llibre de l'alumne
  - Presentació de les unitats en PowerPoint
- **Recursos imprimibles**
  - Mapes conceptuals
  - Documentació complementària
  - Adaptació curricular

PROVES D'AVALUACIÓ

- Possibilitat de generar diferents propostes d'examen a partir de marcar diferents objectius d'avaluació de cada unitat.

La Proposta didàctica

- **La Proposta didàctica, editada en paper.** Més d'un centenar de pàgines amb la temporització indicativa, la programació d'aula, les orientacions didàctiques i el solucionari de les activitats.

El CD de la Proposta didàctica i els Recursos d'aula

Aquest CD està clarament dividit en dos apartats:

- **La Proposta didàctica.** Tota la informació de la Proposta didàctica en arxius informàtics per ajustar millor la nostra proposta a les realitats de les vostres aules.
- **Els Recursos d'aula**
  - Els **recursos interactius** consten de dos elements:
    - Una selecció d'imatges del llibre de l'alumne projectables a l'aula.
    - La presentació de les unitats en PowerPoint (vegeu pàgina següent).
  - Els **recursos imprimibles**, desenvolupats en PDF, són recursos que doten el professorat de pràctics elements per atendre la totalitat dels alumnes o fer-ne tractaments diferenciats segons convingui. Els recursos que acompanyen aquest CD són:
    - Mapes conceptuals
    - Documentació complementària
    - Adaptació curricular

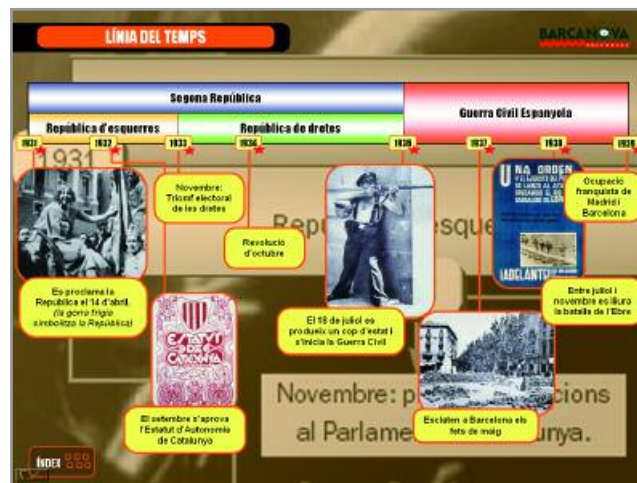
El CD de Proves d'avaluació

Possibilitat de generar diferents propostes d'examen a partir de marcar diferents objectius d'avaluació de cada unitat.

- Power Point

Us presenten pantalles de les presentacions de les nostres unitats en forma de Power Point.

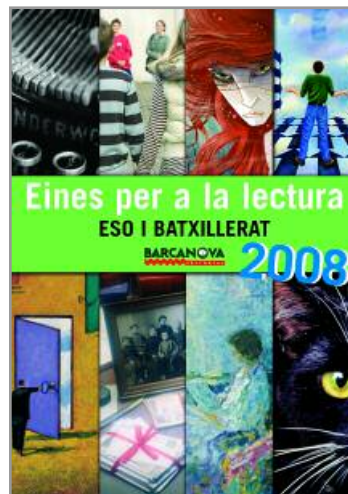
També podeu accedir a tots els recursos didàctics des de l'apartat del Cercle d'Educadors al web de l'editorial:
www.barcanova.cat

Llibres de lectura

La lectura de llibres de temàtica històrica pot ser un element útil per als alumnes de Secundària.

La literatura per a joves adults i per adults joves està representada al nostre catàleg per la col·lecció ANTAVIANA NOVA. Concretament els llibres més pensats per als primers cursos de l'ESO són a la sèrie blava d'aquesta col·lecció.

La nostra editorial també proporciona activitats a l'aula com és la presència d'autors o la gestió d'animacions a la lectura. Consulteu com podeu beneficiar-vos dels programes que ofereix Editorial Barcanova en aquest sentit.

Llàgrimes sobre Bagdad

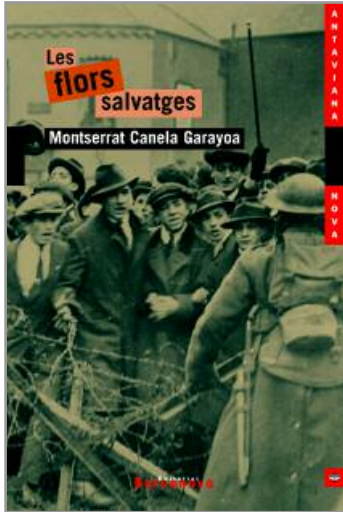
Bagdad, 2003. L'Erfan una nena de tretze anys, viu feliç amb la seva família fins que un gran terrabastall canvia la seva vida i la seva il·lusió d'arribar a ser la "Pavlova" iraquiana. Malgrat tot, no perdrà mai l'esperança que algun dia el seu país retrobarà la pau i ella tornarà a ballar.

En Roman i la guerra

Un llibre que fa referència a la guerra multiètnica de Bòsnia. Escrit per Sebastià Sorribas, un dels nostres autors més reconeguts.

Les flors salvatges

Som a la costa sud-oest d'Irlanda l'any 1916, i mentre Anglaterra i Alemanya s'enfronten a les trinxeres d'Europa, un grup de rebels irlandesos prepara un aixecament per posar fi a segles de domini anglès sobre l'illa.

Consulteu també el catàleg específic **d'Eines per a la lectura. ESO i Batxillerat** en la seva versió més actual o mireu l'apartat destinat a literatura infantil i juvenil del nostre web.

Altres llibres

Us volem presentar altres llibres que us poden ser d'interès per a la biblioteca del seminari o del centre.

100 Documents d'Història de Catalunya que cal conèixer

De vegades conèixer un document en directe aporta una llum fulgent que il·lumina uns fets, unes etapes més enllà dels tractadistes i els historiadors. Aquest llibre és una tria, al més acurada possible, dels documents considerats més útils per a la comprensió de la història de Catalunya. Un llibre de l'Associació Conèixer Catalunya (ACCAT) pensat com a eina bàsica de divulgació.

Progressivament el comtat de Barcelona va anar esdevenint el més important de tots els comtats catalans, que havien establert els francs; i, per tant, el comte barceloní era el personatge més poderós del país. En temps de Ramon Berenguer I el Vell (1025-1076) l'hegemonia de Barcelona es consolidà: el territori sobre el qual el comte exercia la seva autoritat directament ja era prou ampli -de Girona al Penedès passant per Vic i Manresa- i, a més, en van reconèixer la primàcia diversos comtes catalans. N'és una mostra aquest jurament de fidelitat d'Emngol d'Urgell (1063).

JURAMENT DE FIDELITAT DEL COMTE
ERMENGOI III D'URGELL AL COMTE RAMON
BERENGUER I DE BARCELONA

«Jo, Ermengol, comte d'Urgell, fill que sóc de la comtessa Balasqueta, per altre nom dita Constanta, et juro a tu, Ramon comte de Barcelona, fill que sores de la comtessa Sarça, que d'aquesta hora endavant i seré fidel a tu, l'esmentat Ramon, sense frau ni mal enginy, sense decepció i sense engany, com el cristià ha d'ésser al seu senyor, al qual s'ha encomanat de mans.

I jo, l'esmentat Ermengol, d'aquesta hora endavant no enganyaré l'esmentat Ramon, ni sobre la seva vida ni els seus membres, ni sobre la ciutat que anomenen Barcelona, ni sobre el bisbat ni el comtat de Barcelona, ni sobre les forces i els castells, ni sobre les roques i els puigs, cultivats o erms, que hi ha dins els termes de l'esmentat comtat, ni sobre la ciutat que anomenen Olibolida, ni sobre el comtat del Penedès, [...] ni sobre la ciutat anomenada Manresa, [...] ni sobre el comtat d'Osona, ni sobre el bisbat d'Osona, [...] ni sobre el comtat de Girona, ni sobre el bisbat de Girona, [...] ni sobre els teus alous ni els teus feus, ni sobre la paria que actualment l'arriba d'Espanya (territori peninsular ocupat pels musulmans) o les que en endavant adquiriràs amb el meu consentiment.

Jo, l'esmentat Ermengol, no enganyaré l'esmentat Ramon en totes aquestes coses esmentades, ni les hi prendré ni l'en foragitaré, ni jo personalment ni cap home ni homes, dona ni dones amb el meu consentiment ni amb la meua col·laboració. I si algun home o homes hi ha que vulguessin prendre a l'esmentat Ramon alguna de les coses esmentades o les hi prenguessin, l'ajudaré sense engany.»

Pàgina web

Us recomanem la visita del web de l'editorial, on podreu trobar totes les novetats i el fons editorial actualitzat amb tots els materials educatius i de fons literari que Barcanova ofereix.

Estem treballant constantment en la renovació d'aquest web per a fer-lo encara més útil i interactiu. Entre les novetats que estem desenvolupant es reservarà un espai per a descarregar-se les experiències i treballs en l'àmbit de la literatura juvenil d'aquells centres que desitgin de compartir-les.

Cercle d'Educadors és un espai virtual de comunicació i relació entre els usuaris de Barcanova i l'Editorial.

Formar part del **Cercle d'Educadors** significa tenir accés a:

- Un tracte preferent i directe en la relació amb l'editorial.
- Cursos de formació *on-line*.
- Zones amb diferents materials per a descarregar.
- Poder realitzar consultes directes amb els autors dels llibres i dels projectes educatius.
- La subscripció automàtica al butlletí informàtic de les novetats.
- Promocions de productes de l'editorial en condicions molt especials.

Formar part del **Cercle d'Educadors** és gratuït.

Per a poder gaudir dels avantatges de ser membre heu de formalitzar la vostra inscripció des del web de l'editorial.

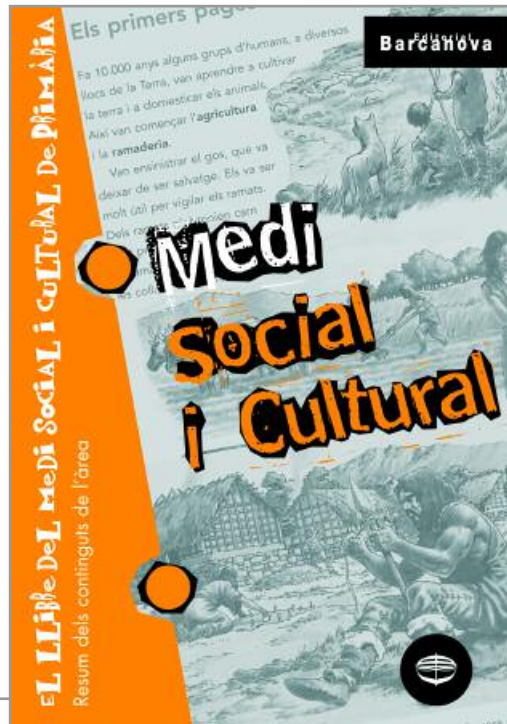

Tot i estar a l'etapa de Secundària, aquest material us pot ser d'utilitat per als alumnes de nova incorporació o per als que puguin necessitar un reforç en el seu aprenentatge.

Amb aquest llibre-resum dels continguts de Medi social i Cultural de tota l'Educació Primària volem oferir una eina didàctica que permeti resoldre tots els dubtes relacionats amb els continguts conceptuals de l'àrea, ja sigui sobre Geografia o Història.

Un índex alfabètic que hi ha al final del llibre, permet que la consulta es pugui fer amb facilitat i rapidesa.

L'Edat Moderna

L'Edat Moderna se situa entre l'Edat Mitjana i l'Edat Contemporània i s'estén des del descobriment d'Amèrica fins a la proclamació dels drets humans (1789). Ocupa, per tant, els segles XVI, XVII i gairebé tot el XVIII.

Els Reis Catòlics

Quan comença l'Edat Moderna, a la península Ibèrica hi havia cinc regnes: Castella, la Corona catalanoaragonesa, Portugal, Navarra i el regne islàmic de Granada. Cadascun d'aquests regnes tenia un rei diferent.

L'any 1469 es van casar el príncep Ferran d'Aragó i la princesa Isabel de Castella. Pocs anys més tard els dos prínceps van esdevenir reis dels seus regnes. El papa de Roma l'any 1496 els va donar el títol de Reis Catòlics. Els Reis Catòlics van conquerir el regne de Granada l'any 1492 i el van incorporar a Castella. Més tard també van incorporar-hi Navarra.

102

Carles I, nét dels Reis Catòlics, va heretar els regnes hispànics, llevat de Portugal. A partir d'aleshores la mateixa persona va ser rei de tots els regnes. Aquests, però, van continuar amb les seves pròpies institucions i només compartien el rei. A Catalunya hi continuava manant la Generalitat i les lleis les feien les Corts.

El descobriment d'Amèrica

A l'Edat Mitjana els mariners no gosaven endinsar-se en els oceans. Navegaven sempre arran de costa. El gran comerç es realitzava amb vaixells pel Mediterrani. Als seus ports els comerciants hi adquirien teixits de seda, pedres precioses i espècies. Aquests productes eren duts als ports per caravanes de comerciants àrabs des de l'Índia i la Xina.

El comerç d'espècies era el que rendia més: el gingebre, la nou moscada, el pebre o la canyella es consumien molt més que ara. Els posaven en els aliments i en els remeis. Els portuguesos i els castellans volien anar a buscar directament les espècies a l'Índia i a la Xina. Per això els portuguesos intentaven donar la volta a l'Àfrica per arribar a l'Índia.

Un mariner anomenat Cristòfol Colom va pensar que es podria arribar a l'Índia per l'oest, travessant l'Atlàntic. Creia que la Terra era rodona. Va oferir el seu projecte als reis de Portugal, que el van rebutjar. Els Reis Catòlics, en canvi, el van escoltar i van pagar el viatge. El 13 d'agost de 1492 Cristòfol Colom i un centenar de mariners van sortir del port de Palos de la Frontera amb dues caravel·les i una nau. Es van endinsar en l'oceà Atlàntic. Van topat amb Amèrica el 12 d'octubre del mateix any.

Després del descobriment d'Amèrica va començar la conquesta i ocupació dels seus territoris. Primer van ser els castellans i els portuguesos. Poc després hi van anar els francesos i anglesos. Així es van anar creant les primeres colònies. El gran comerç va passar del Mediterrani a l'Atlàntic.

Els conquistadors van imposar als habitants d'Amèrica la religió cristiana i la seva llengua. Sovint els van maltractar i els feien treballar gairebé com a esclaus.

103

